

Verslag expertmeeting Preventie van problematisch middelengebruik op 12 januari 2018

Plaats: Gemeentehuis Voorst te Twello

Experts

De heer Bovens – Universiteit Tilburg

De heer Bruinen – Gemeente Rotterdam

Mevrouw Platenkamp – Tactus Verslavingszorg

Mevrouw Te Brinkhof – Gemeente Hof van Twente

Mevrouw Van Dijk – GGD Noordoost Gelderland

De heer Van Dijk – Politie, sociaal domein, jeugd

De heer Van Houweligen – Tactus Verslavingszorg

Voorzitter: De heer Van der Holst, manager Gemeente Voorst

Sidekick: De heer Van Bremen, projectleider Voorst onder de Loep

Doel van de bijeenkomst

Doel van de expertmeetings is ten eerste een validatie van het analysemateriaal (het analyseschema) en ten tweede een indicatie van interventiepunten (punten in de oorzakelijke analyse waar met succes iets kan worden gedaan aan het voorkomen van problematisch middelengebruik in onze samenleving).

Omschrijving analyseschema

Alcoholgebruik is wijdverspreid en heeft een positief imago. De gevolgen worden door veel mensen onderschat. In een plattelandsgemeente als Voorst is het vrij normaal om op jonge leeftijd te gaan drinken. Door de 18+ wetgeving is het alcoholgebruik afgenomen volgens cijfers van de GGD. Tegelijkertijd is het alcoholgebruik verschoven naar minder zichtbare plekken en vaak zonder toezicht. Het indrinken thuis lijkt toegenomen en het drinken in de keten.

Een relatief recente trend is het hoge drankgebruik onder volwassenen en ouderen, als gevolg van toename van vrije tijd en eenzaamheid. Het betreft twee verschillende groepen: de 'empty nesters' waarvan de kinderen het huis uit zijn en de ouderen die veel alleen thuis zijn. Het in mindere mate een bijdrage leveren aan de samenleving (bijvoorbeeld omdat men niet meer werkt) lijkt het drankgebruik te vergroten.

Ook drugs lijken in toenemende mate geaccepteerd te worden en erbij te horen in onze samenleving. Het is van alle tijden dat jongeren experimenteren en middelen gebruiken. We hebben alleen weinig zicht op het drugsgebruik onder jongeren. Er lijkt zich een toename voor te doen van het drugsgebruik. Hoewel in de gemeente Voorst het alcoholgebruik als een relatief groter probleem wordt gezien.

Overmatig middelengebruik is enerzijds breed geaccepteerd en anderzijds een taboe. Slechts weinig mensen zijn zich bewust dat ze een probleem hebben. En als mensen zich bewust zijn, ziet men hoge drempels om hulp te zoeken. Zie hiervoor ook het deelschema *Mensen komen niet in zorg*.

Verslag expertmeeting

Er is een compliment voor het team, omdat de informatie echt van onderop komt. Het verschil maken komt uit de samenleving. De aanpak verdient complimenten en de verbindingen tussen de verschillende thema's zijn mooi.

Middelengebruik

Verslaving komt voort uit allerlei andere problematieken. Middelengebruik leidt niet altijd tot verslaving. Bij middelengebruik heeft men het over alcohol en drugsgebruik. Over gameverslaving is in mindere mate gesproken. Hoe wij überhaupt tegen middelengebruik aankijken, staat niet ter discussie. Daar wordt nooit over gepraat. Je vertrekt eigenlijk al vanuit een moralistisch punt over wat goed en fout is.

Wat is verslaving? Dat is moeilijk te zeggen; wat is de definitie? Voor 55 plussers is het een soms uit de klauwen gelopen gewoontegedrag. Het is ook genetisch bepaald. Kinderen van verslaafde ouders zijn een risicogroep. Er is een taboe op het woord 'verslaving'; een alternatief woord is afhankelijkheid. Men zegt 'ik ben niet verslaafd of ik drink niet teveel'. Hoe kom je dan bij de hulpverlening? Handelingsverlegenheid creëer je ook zelf door het niet te benoemen.

De politie heeft vaak een gemakkelijkere toegang, maar het verdere traject is vaak heel lastig. Je moet 'outreaching' werken. De mensen gaan niet naar een loket toe. Iemand denkt dan 'je ziet mij als verslaafde'. Er is een hoge drempel bij de hulpverlening. Met preventie maak je het veel gemakkelijker. Middelengebruik is vaak een oorzaak voor iets anders, bijvoorbeeld spijbelgedrag. Waarom spijbelt een leerling? Het is lastig om dit bespreekbaar te maken. Je moet echt even bekijken wat te doen. Je hebt kans dat iemand afhaakt. Je moet een open gesprek voeren zonder oordeel.

Wanneer voer je de gesprekken? Op een ouderavond? De politie voert enkele keren per jaar gesprekken met de scholen in Zutphen. Tactus ziet ook veel resultaat van de cursus Help een Kind. De cursus is bestemd voor ouders die niet weten hoe zij om moeten gaan met kinderen die riskant met middelengebruik omgaan. De ouders zien andere ouders, die hen kunnen ondersteunen. Je moet leraren bewust maken op welke manier het kind hun klas in komt. Verenig scholen, wat voor trends zie je? Want bij scholen ontstaan juist die trends. Dus pleeg overleg met scholen. Bijvoorbeeld lachgas zie je op de hangplekken.

In de verslavingszorg zijn de laagopgeleiden sneller in beeld dan de hoogopgeleiden. Er zijn meer problemen in alle leefgebieden. Het middelengebruik begon altijd bij de hogere klassen. En dan druppelde dat door in de samenleving. En dan kom je bij de kwetsbaren uit en daar ontstaat een stapeling van problemen. In de samenleving zet de groep met een hogere sociaal economische status de cultuur neer. Dus kijk daar naar je rolmodellen. De hockeydames die een jaar lang niet drinken voor hun Olympische spelen. De hoogopgeleiden kunnen het veel langer maskeren. En bij hoger opgeleiden is het nog lastiger om de verslavingsproblematiek aan te pakken. Zij hebben altijd veel skills gehad om door te gaan.

Het heeft pas effect als een interventie optimaal geïmplementeerd is. Je moet de continuïteit ook waarborgen. In de academische werkplaats wordt een praktijkprobleem, waar je tegen aanloopt, onderzocht. Er werken zowel wetenschappers als mensen uit de praktijk. Veel zaken zijn toch niet wetenschappelijk te bewijzen? Hoe kan je weten wat je wilt voorkomen. Naar de competenties van de professionals moet goed gekeken worden. Heeft het zin om goede docenten te trainen? Juist de docenten die goed zijn in het gesprek voeren, stromen waarschijnlijk als eerste door. Kan er dan niet beter voor iemand anders worden gekozen? Bijvoorbeeld specialisten op dat gebied, die dan op scholen het gesprek aangaan. Wat kan in die situatie sneller; wat moet beter?

Wij moeten positieve beeldvorming over verslavingsinstellingen creëren. Er is een verband tussen roken en alcohol. Er moet ook voor roken in preventieve zin aandacht blijven.

Alcohol

In de jaren '60 ging men naar Zuid-Europa op vakantie en zag daar de alcohol op tafel staan. De mensen gingen thuis ook wijn drinken. De winkeliers speelden daarop in. In de jaren '80 realiseerden de biermakers dat er door de week wijn werd gedronken. Zij wilden ervan meeprofiteren. Zij zijn sport en evenementen met bier gaan associëren. Bier werd dan niet meer los gezien van sporten en evenementen. De babyboomers zijn hiermee opgegroeid en hebben het aan hun kinderen geleerd. Dus het is een gewoonte geworden. De problemen ontstaan altijd later, dus openbaarden die zich tien jaar geleden. Alcohol is zo normaal, dat wij het niet de moeite waard vinden om de discussie te voeren.

Volgens de GGD is er geen verschil in de cijfers tussen Voorst en de andere dorpen in noordoost Veluwe. Van alle leerlingen in Voorst van 12 tot en met 16 jaar heeft in het

voortgezet onderwijs 40% ooit alcohol gedronken¹. Zoals verwacht neemt met de leeftijd ook het alcoholgebruik toe. Gemiddeld drinken scholieren van 12 t/m 16 jaar hun eerste glas alcohol op de leeftijd van 13,2 jaar. Jongens beginnen gemiddeld iets eerder (13 jaar) dan meisjes (13,5 jaar)². Daarnaast blijkt uit onderzoek in Voorst dat 30 procent van de 12 tot 16 jarigen de laatste vier weken alcohol heeft gedronken. Met elk jaar dat jongeren ouder worden, verdubbelt het percentage dat in de afgelopen maand alcohol heeft gedronken tot de leeftijd van 16 jaar. Op 16-jarige leeftijd heeft 59% de afgelopen maand alcohol gedronken³. Het percentage van alcoholgebruik is hoog. En elk kind dat begint met drinken, loopt risico om later problemen te ontwikkelen. En als zij drinken, dan drinken ze gelijk heel veel.

Alcohol <18 jaar wordt niet geaccepteerd. In de dorpen wordt daarover lacherig gedaan. Hoezo een probleem? Het gebeurt regelmatig dat in uitgaansgelegenheden de klap komt van het teveel drinken dat dan thuis en in de keten gebeurt. En dan ontstaat een scheef beeld van de uitgaansgelegenheid. Veilig thuis wordt ingeschakeld. De kinderen thuis brengen is niet de reactie die je hoopt te krijgen van de ouders. Het gaat het beste werken, wanneer de ouders goed weten, hoe zij met hun kind, dat experimenteert met alcohol, om moeten gaan.

Jongeren komen steeds minder in aanraking met alcohol. Winkels etc. doen het goed. Als je dat constateert, dan moeten zij de alcohol wel thuis krijgen. De ketens zijn van de ouders. Ouders blijven de zwakste schakel. Dat heeft echt met cultuur te maken. Ouders die het leuk vinden om een biertje in de keet mee te drinken, ja dan krijgen de kinderen niet het goede voorbeeld. Ouders vinden het lastig om met hun puber om te gaan. Zij hebben moeite om te begrenzen. Met alcohol vinden ze dat ook erg lastig. Dit komt ook, omdat iedereen het erg druk heeft. Hoe kom je als ouder in gesprek met andere ouders over dit thema? Je wilt niet dat jouw kind de loser van de klas is. De groepsdruk is soms onder ouders nog sterker dan tussen jongeren. Dit is ook afhankelijk van de sociale structuur. Want in een kleine kern gebeurt het wel dat men elkaar opbelt om te checken of er alcohol is. Wij zien ook veel resultaat van de cursus Help een Kind. Dit is een cursus voor ouders die niet weten hoe zij met het middelengebruik van hun kinderen om moeten gaan. Deze cursus helpt de ouders, omdat zij ook andere ouders zien, die hen dan kunnen ondersteunen.

De ouderen drinken meer in de hele week door en de jongeren zijn meer aan het binge-drinken. Binge drinken wil zeggen: het drinken van vijf glazen alcohol of meer tijdens één enkele gelegenheid gedurende een korte periode van 1,5 a 2uur. Het totaal is voor jongeren en ouderen hetzelfde, hoewel een piekbelasting meer schade aan de gezondheid toebrengt. Elke tien jaar gaat het meer drinken per week omhoog. En de vaak-drinkers zijn ook de veel-drinkers. De 65 plussers drinken dan dus 4/5 glazen per dag, iedere dag. Dat percentage loopt op, hoe komt dat? Door de welvaart? Zij kunnen het betalen.

---

¹ Bron: GGD NOG, Alcoholgebruik jeugd, 2015 (<http://www.kvnog.nl/onderwerpen-voorst/leefstijl-voorst/alcoholgebruik>)

² Bron: Trimbos Instituut, Alcoholinfo gebruik jongeren, 2016, (<https://www.alcoholinfo.nl/publiek/cijfers/gebruik-jongeren>)

³ Bron: GGD NOG, Alcoholgebruik jeugd, 2015 (<http://www.kvnog.nl/onderwerpen-voorst/leefstijl-voorst/alcoholgebruik>)

De marketing is gigantisch. Het staat altijd op tafel. De Bob is het beste argument om je niet te hoeven verantwoorden dat je niet drinkt. Dus het gaat om een cultuur verandering. De NIX18 is een prachtig begin. Langzaam wordt het normaal om pas na je 18^e te gaan beginnen. Dat is een verklaring dat onder jongeren het alcoholgebruik afneemt, maar onder ouders gelijk blijft. Op een gegeven moment bereik je je nulpunt. Want de jongeren krijgen het te zien van de ouderen.

De samenleving heeft ook veel meer overlast van alcoholgebruik. De handhaving is ook om een norm te zetten. Om te laten zien dat we daarop handhaven. Een norm zetten is het allerbelangrijkste.

Zet altijd 20% van je budget in op cultuurverandering. Je moet daaraan wel 20 jaar besteden. Er zit veel in de maatschappelijke cultuur. Men schiet vaak in individuele interventies. Doe dit juist wel lokaal en wees niet afhankelijk van het Rijk.

In Raalte wordt dit heel sterk lokaal gedaan, dus supermarkt, de sportvereniging, klaverjasclub, etc. Je merkt dat iedereen denkt dat de alcohol een grote plek in zijn leven in neemt. Laat mensen het zelf maar meemaken: IK PAS (30–40 dagen zonder alcohol). Het is veel belangrijker dat mensen meedoen. Je moet dit positief uitdragen. De landelijke campagne moet je lokaal uitrollen. De cultuurverandering begint bij de lokale helden.

De sportverenigingen hebben heel veel inkomsten uit de horeca, hoe krijgen wij hen dan mee? De sportvereniging zit in een schizofrene positie: gezondheid <> afhankelijk zijn van inkomsten. Als je iets met de jeugd wilt doen, kan dat: Die enkele biertjes die de jeugdleden onder de 18 drinken zullen niet worden gemist. Je moet je leden van onderaf gaan bewerken, niet het bestuur.

IK PAS moet je ook door de huisartsen laten uitdragen. Men draagt een bandje. De enige vraag die wordt gesteld is 'hoe lang doe je mee'? Je doet nieuwe leerervaringen op, dat je ook zonder alcohol plezier kunt hebben. De bedoeling is dat IK PAS net zo bekend wordt als de BOB. De GGD kan dit lokaal aanjagen.

Waarom laat je jongeren niet onderzoekjes (voor hun profielwerkstukken) doen over het alcoholgebruik bij hun ouders, bij sportverenigingen, over de cultuur etc. Wil je de cultuur veranderen, moet je het samen doen en accepteren dat het 5–10 jaar duurt. Je doet het voor je gezondheid. Eén of twee mensen betrappen op alcohol na een wedstrijd geeft ook al een signaal.

In de Hof van Twente wordt een vraag & antwoord spel ontwikkeld; hoe ga je in gesprek met je kinderen? Hof van Twente durft daar ook 15.000 euro in te investeren. Zonder te weten wat het oplevert. Dat is experimenteren.

In Rotterdam, daarentegen, hebben ze de omslag gemaakt om alleen zorgaanbod in te kopen dat wetenschappelijk onderbouwd is. Daarmee laten ze laten los wat ze al heel lang doen. Zij hebben zich veel te lang laten leiden door de wens van de aanbieder. Rotterdam investeert er ook in om regelgeving, handhaving en publiek draagvlak op één lijn te krijgen.

Dan pas is het effectief. Er wordt geen enkel verzoek gehonoreerd, dat niet aan deze drie voorwaarden voldoet.

Drugs

Vanuit de interviews is er weinig over drugs gezegd. Dat is een hiaat. Het projectteam gaat nog met de doelgroepen erover praten. Drugsgebruik is een zwart gat. Het komt ook onvoldoende terug in de cijfers van GGD. Het is moeilijk om zicht te krijgen op deze groep. Het middelengebruik wordt vaak begonnen in groepsverband. Zodra het een probleem wordt, gaat het de anonimiteit in. Het wordt individueler. Dit geldt ook voor softdrugs. Wordt het pillengebruik in de uitgaansscene niet genoemd? Er is een grote piek bij evenementen. Is het pillengebruik en alcohol ook maatschappelijk geaccepteerd? Ja zeker, het is ook goedkoop: 5 euro per pil.

Het verschil: Cannabis levert de omgeving weinig last op, terwijl alcohol geweld oplevert.

De berichtgeving is tendentius. Dat is een groot probleem. Ja, dat is de marketing. Het legale circuit gebruikt marketing en het illegale circuit gebruikt dezelfde methode. De DJ gebruikt ook, en het aanpraten dat jij je op een techno-feest niet zonder pillen kunt vertonen.

Drugs is veel meer anonimiteit. Niemand steekt een jointje op tijdens een verjaardag. Maar dit kan wel veranderen. De softdrugs worden minder als bedreigend gezien. Het THC gehalte in wiet neemt toe. Dit wordt erg versterkt en dan lijkt het bijna op harddrugs.

Het termverschil tussen soft- en harddrugs is alleen een juridisch onderscheid. Daarmee is onbedoeld wiet in een onschuldig daglicht gezet.

Vragen van toehoorders

Staat jongeren uitgaanscentrum Pampus staat los van dit traject? Jongeren verbinden hoort hierbij? Antwoord: Pampus is geïnterviewd en is een belangrijke gesprekspartner.

Hoe monitor je dat één op de tien jongeren opgroeien met ouders met een psychische stoornis? Antwoord: monitoren is lastig. Younger at Heart benadert een brede groep, is een belangrijke partner en haalt veel werk weg bij de gemeenschap. Met de jongerenwerker, die zichtbaar op straat is, worden de jongeren op een laagdrempelige manier benaderd.

Het geld wordt voor de korte termijn ingezet. De vraag is hoeveel gezondheid/criminaliteit wil de samenleving hebben? Je moet achter de keuzes staan.